

ОРГАНІЗАЦІЙНА БУДОВА ТА СКЛАД НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПАРТІЇ НІМЕЧЧИНИ

АРТЕМ ЙОВЕНКО,

аспірант Київського національного університету імені Тараса Шевченка

У статті розглядається організаційна будова та склад Національно-демократичної партії Німеччини (далі - НДПН). Особлива увага приділяється будові керівних органів партії, шляхам її фінансування, молодіжній організації партії - Молоді націонал-демократи (МНД) та пресі партії.

Ключові слова: праворадикалізм, праві партії, Національно-демократична партія Німеччини.

Постановка проблеми та стан її вивчення. НДПН - невелика праворадикальна німецька партія, що виникла в 1964 році. Деякі аналітики вбачають у ній наступницю НСРПН - Націонал-соціалістичної робітничої партії Німеччини (Steffen Kailitz та ін.). Партії вдалося об'єднати праворадикальні, неонацистські та реваншистські сили в Німеччині. Федеральне відомство з охорони Конституції (Bundesministerium des Innern) відносить НДПН до екстремістських організацій. У 2011 р. НДПН об'єдналася з Німецьким народним союзом.

Основними здобутками історіографії проблеми є опрацювання історії правих партій та публікація джерел, зроблені П. Дудеком [5], аналіз преси правих партій, проведений А. Ланге [13] та Е. Тільманом [22]. Також вагомий внесок у вивчення історії НДПН зробив Р. Штьосс [21]. У вітчизняній історичній і політологічній літературі вказана тема, на жаль, ще не отримала свого висвітлення.

Метою статті є аналіз та оцінка організаційної будови, структури та складу НДПН. Важливими аспектами є дослідження фінансування та преси партії.

Виклад основного матеріалу. Національно-демократична партія Німеччини - це жорстко організована, централізована партія. У своїй структурі та організації вона на початку свого існування програмно стояла близько до НСРПН. НДПН виникла по суті з Німецької імперської партії (НІП) (Deutsche Reichspartei (DRP)), що існувала в 1950-1965 рр. Тільки починаючи з 1966 року партія на базі власного партійного апарату створила супутні організації, щоб звернутися до прошарків виборців, яких не досягла НІП. Усі супутні організації підлягали суворій субординації та були підпорядковані вищому керівництву НДПН. Правління партії складалось з голови партії, 3 заступників, 22 членів колегії та 5 членів правління за обов'язком служби. Правлінню партії були прямо підпорядковані третейський суд, комісії спеціалістів та партійна президія в складі: голова президії з трьома заступниками та керівники служб [5, S. 307-308].

Організаційна структура, у свою чергу, територіально складалася з двох частин. Керівнику організації партії на півдні ФРН були підпорядковані такі

земельні союзи: Баварія, Баден-Вюртемберг, Гессен, Рейнланд-Пфальц та Саарланд, а на півночі: Берлін, Бремен, Гамбург, Нижня Саксонія, Північний Рейн-Вестфалія та Шлезвіг-Гольштейн. Голова земельного союзу, заступник та засідателі утворювали підпорядковане управління у федеральній землі, де, у свою чергу, був земельний третейський суд. Нижче підпорядкованими структурами НДПН на місцях були організації в окрузі, підокрузі та районі [18]. Федеральний союз НДПН поділявся на земельні, районні та окружні союзи [18, § 10-11]. Земельні союзи могли в будь-який час цікавитись справами районних та місцевих союзів [18, § 14]. Президія партії приймала рішення щодо участі у виборах на федеральному, земельному та комунальному рівнях, укладання виборчих угод та формування коаліцій на федеральному та земельному рівнях [18, § 18].

НІП привела до НДПН близько 3500 членів (за іншими даними 3000) [4, S. 362]. Незабаром після заснування до партії приєдналося 70 розрізнених груп загальною чисельністю біля 4000 членів [14, S. 1973]. Стабільний чисельний склад партії тримався з 1967 р. до 1969 року і складав 28000, що, урахувавши результати виборів до Бундестагу та земельних ландтагів, характеризує цей період як хвилю піднесення правоекстремістських настроїв у суспільстві [19, S. 1973]. До 1979 року в партії лишилося 8000 членів [12, S. 37].

У 1970 році зі 100 членів партії 32 належали до професій середнього класу, 19 були робітниками на середніх підприємствах, 15 - працівниками промисловості, а кількість службовців знизилася з 18 у 1966 р. до 11 у 1970 році. Крім того, у партію входили пенсіонери, студенти, офіцери та домогосподарки [21, S. 1982].

Окремою структурою партії була Служба охорони порядку. Ця "група бійців" нагадувала СА часів нацизму, що довгі роки надавало НДПН негативного іміджу [1, S. 23]. Звісно, і саме існування великої правої політичної партії викликало бажання порівняти її з НСДАП, що додавало партії як критиків, так і прихильників.

Один із керівників НДПН Адольф фон Таден при-

гадує, що утворення Служби охорони порядку було пов'язано з потребою забезпечення проведення великих партійних заходів. Він заявляв, що всупереч думці суспільства, служба покликана не створювати бійки, а запобігати їм, аби забезпечити захист відвідувачів зборів. Правління партії вважало створення служби необхідним для забезпечення протидії супротивникам, що заважатимуть проведенню заходів, спрямованих на прохід партії до Бундестагу. Служба була організована та керувалася централізовано головою земельного осередку [3, S. 136-137].

У пам'ятці для Служби охорони порядку зазначалося, що її член має виконувати розпорядження командира бойової групи без обговорення, не дискутує з противниками під час участі в діях, не дозволяє себе нічим спровокувати та не полишає товаришів у небезпеці [1, с. 94].

Фінансування партії відбувалося за рахунок членських внесків, пожертв, внесків членів фракції та кредитів. Крім того, окремою статтею доходів із 1971 року стали також прибутки з друку. Важливим пунктом у фінансовому забезпеченні партії було, згідно з §39 закону про партії у ФРН [7], відшкодування коштів після проведення виборів до Бундестагу [6].

Важливим документом, який проливає світло на офіційні фінансові надходження НДПН, можна вважати "Правила про членські внески" від 1993 року [2]. Щомісячний членський внесок був установлений у розмірі 20 німецьких марок. 10 марок відходило до президії партії, 3 марки на абонемент газети "Deutsche Stimme" для члена партії, відповідний земельний союз отримував 3,50 марки. Решта в сумі 3,50 німецької марки залишалась в окружному союзі. Вступний внесок встановлювався в сумі членського внеску та залишався в окружному союзі. Президія партії також затвердила перехідні правила з меншими внесками для Центральної та Східної Німеччини. Додатково з кожного члена партії стягувалась щомісячно 1 німецька марка для погашення старих боргів партії [2].

Важливим органом у структурі НДПН була партійна преса, яка орієнтувалася на членів партії, молодіжні організації та мала на меті донести до них політичну лінію партії. Колишній орган НІП "Der Reichsruf" було перейменовано в "Deutsche Nachrichten" [5, S. 283], і він почав виходити з 1 січня 1965 року. Пізніше, у 1976 році, йому на зміну прийшов новий друкований орган НДПН "Deutsche Stimme". У виданні газет були задіяні колишні активісти НІП, так само як і в "Deutsche Wochen-Zeitung", яка була близькою до НДПН, але не була офіційним органом партії [5, S. 309]. Повідомлення НДПН складали 30 % змісту газети, а інша частина - наука, культура та світова політика - була запозиченням із "Deutsche Wochen-Zeitung". Після виходу в 1967 році Фрітца Тілена з партії (колишнього голови партії) представники колишньої НІП досягли домінуючого впливу в газеті. Найбільший наклад газета мала в 1966 році, коли щотижнево друкувалося 45000 екземплярів, із яких 22000 йшли на абонемент і 17000 із них - до членів НДПН, решта - для продажу чи безкоштовного розповсюдження. У 1973 році, перед закриттям, наклад газети

"Deutsche Nachrichten" становив 23000 екземплярів [21, S. 1986].

У 1968 році виходили друковані органи "NPD-Fraktionsspiegel", повідомлення у ландтагах земель Баварія, Гессен, Баден-Вюртемберг та "Parlamentspiegel" в ландтазі землі Нижня Саксонія [20, S. 191].

Функція друкованої газети партії полягала в тому, щоб група керівників могла поширити інформацію про політичну лінію серед членів партії. Співробітник Федерального відомства з політичної освіти Ернст Тільман вважає, що друковані партійні органи були майже не в змозі зацікавити когось, окрім правоекстремістськи налаштованих [22, S. 20].

У листопаді 1973 року було вирішено об'єднати "Deutsche Nachrichten" та "Deutsche Wochen-Zeitung", яка була вже не такою дружною до партії, у єдине видання під назвою "Deutsche Wochen-Zeitung". Керівництво НДПН хотіло розвинути щомісячний "Deutsche Kurier", який, однак, також частково складався з матеріалів "Deutsche Wochenzeitung".

У дев'яностих роках НДПН почала швидко поширювати свою присутність у мережі Інтернет. Крім федерального сайту НДПН [15], було також створено й сайти земельних осередків партії, сайт організації "Молоді націонал-демократи" [11], свій канал на відеопорталі "Youtube" [17], сторінку в соціальній мережі "Facebook" та "Twitter". На сайтах знаходилися посилання [16], за якими можна було знайти поліграфічну продукцію НДПН, а також іншу продукцію правоекстремістського змісту.

Ще в 1966 році було створено перші групи формально заснованого в 1967 році Національно-демократичного союзу вищої школи (НДСВШ) [8, S. 333]. Наприкінці 1968 року організація нараховувала близько 17 місцевих осередків та 250 членів. На четвертому федеральному з'їзді НДСВШ 1968 року було проголошено, що союз діятиме серед вищих шкіл та університетів для задоволення політичних цілей партії.

Організація "Молоді націонал-демократи" (МНД) була заснована в 1967 році як молодіжна організація НДПН і нараховувала 1100 членів [8, S. 279]. Особливо заслуговує на увагу те, що НДПН не успадкувала в організаційній структурі молодіжних організацій від НІП і саме НДПН вдалося їх створити на рівні місцевих осередків. Членами МНД ставали молоді люди 18-29 років, які, згідно з директивами партії, виховувались на прикладі національно-демократичних лідерів [5, S. 311]. Федеральний конгрес МНД мав повідомляти президію партії про зміни та нові видання статуту МНД [18, §19].

Серед виховних заходів були весняні табори, виїзди, спорт, військові вправи, вивчення партійної програми НДПН. За розвитком кількості членів МНД можна сказати, що вона лише в 1981 році не залежала від збільшення чи зменшення кількісних показників чисельності НДПН. Кількість членів партії та МНД змінювалася нерівномірно. У 1976 році МНД досягли найбільшої кількості - 1800 осіб, що становило 18,5 % від загальної кількості членів НДПН. Крім пріоритетної політичної роботи, МНД пропонували різноманітну діяльність для молоді у вільний

час, щоб прищеплювати відчуття товариства. Діяльність відповідала віку членів організації та пов'язувала їх бажання політичної зайнятості з потребою знайти себе як особистість в окремій групі. Серед такої діяльності була промоція з листівками, інформаційні стенди, дискусії та кіновечори, вишколи, семінари, збори членів, авто- й мотораллі, походи, шахові турніри, стрільба з лука та товариські вечірки. Вони обговорювали проблеми з повсякденного життя та намагалися всіляко допомагати, підтримувати один одного не лише в політичній площині, але й у приватному житті [9, S. 63].

На відміну від МНД, Національно-демократичний союз вищої школи можна вважати невдалим проектом НДПН, адже, хоча НДПН і вдалося увійти до вищих навчальних закладів ФРН, роль і вплив партії там обмежувався декількома особами в окремих університетах.

Федеральне відомство із захисту Конституції радило учням, які мали контакти з діяльністю НДПН та МНД з розповсюдження матеріалів, звернутися до вчителів чи керівництва навчальних закладів. Школи, у свою чергу, мали своєчасно повідомляти про це місцевий поліцейський відділок, тому що НДПН відкрито виступала проти вільно-демократичного правопорядку, ратувала за антипарламентаризм та антиплюралізм і мала на меті створення етнічно гомогенної народної спільноти [9].

Висновок

Підсумовуючи, слід зазначити, що НДПН була організована на принципах сильної вертикалі влади, що заперечувало власну ініціативу місцевих організацій. Структурними одиницями партії були Служба охорони порядку та молодіжна організація "Молоді націонал-демократи".

На початку свого існування НДПН перейняла структуру Німецької імперської партії та розбудувала її. Після воз'єднання ФРН партія вдало розбудувала осередки в східних федеральних землях. У роки консолідації та найбільших виборчих успіхів партія мала максимальну кількість прибічників - 28000 осіб, кількість яких у 1970-х роках поступово зменшилась до 8000 осіб.

Окрім газети НІП "Der Reichsruf", яку в 1965 році було перейменовано в "Deutsche Nachrichten", а з 1976 року - газети "Deutsche Stimme", партія мала вплив на газету "Deutsche Wochen-Zeitung" та випускала іншу друковану продукцію.

Основними джерелами фінансування НДПН були членські внески, пожертвування, внески членів фракції та відшкодування коштів після проведення виборів до Бундестагу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Assheuer T. Rechtsradikale in Deutschland: die alte und neue Rechte / T. Assheuer, H. Sarkowicz. - München : Beck, 1992. - 258 S.
2. Beitragsordnung der Nationaldemokratischen Partei Deutschlands (NPD) [Електронний ресурс] : Zugriff über das Universitätsnetz. - Режим доступу : <http://www.redi-bw.de/db/start.php?database=DBWahl2002>.
3. Dudek P. Denkschrift Adolf von Thaddens über den

Ordnerdienst der NPD vom September 1970 Dok. 52 // Entstehung und Entwicklung des Rechtsextremismus in der Bundesrepublik / P. Dudek, H.-G. Jaschke. - Opladen : Westdeutscher Verlag, 1984. - S. 136-137.

4. Die Fischer Chronik Deutschland 1949 - 1999. - Weltamanch-Redaktion Fischer Taschenbuchverlag, 1999. - 1343 S.

5. Dudek P. Entstehung und Entwicklung des Rechtsextremismus in der Bundesrepublik : zur Tradition einer besonderen politischen Kultur. Teil 1. / P. Dudek, H. Jaschke. - Opladen : Westdeutscher Verlag, 1984. - 507 S.

6. Fehndrich Martin. Wahlrechtslexikon: Parteienfinanzierung [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.wahlrecht.de/lexikon/wahlkampfkostenerstattung.html>.

7. Gesetz über die politischen Parteien vom 24. Juli 1967 in der Neufassung vom 31. Januar 1994 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.documentarchiv.de/brd/parteiengesetz.html>.

8. Handbuch deutscher Rechtsextremismus. - Berlin : Elefanten Press Verlag, 1996. - 1052 S.

9. Hartmann U. Rechtsextremismus bei Jugendlichen. Anregungen der wachsender Gefahr entgegenzuwirken / U. Hans-Peter Hartmann, S. Steffen. - Kösel-Verlag München, 1985. - 159 S.

10. Hilfestellungen im Umgang mit Rechtsextremismus: Vorsicht - Die NPD "Schulhof-CD" [Електронний ресурс] : Landesamt für Verfassungsschutz Hessen. - Режим доступу : http://www.verfassungsschutz.hessen.de/irj/servlet/prt/portal/prtroot/slimp.CMReader/HMdl_15/LfV_Internet/med/9b5/9b547e17-de17-821f-012f-31e2389e4818,22222222-2222-2222-2222-222222222222.

11. Jn-Buwo [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.jn-buwo.de/>. - 2010.

12. Kailitz S. Politischer Extremismus in der Bundesrepublik Deutschland eine Einführung / S. Kailitz. - Wiesbaden : VS-Verl. für Sozialwiss., 2004. - 258 S.

13. Lange A. Was die Rechten Lesen. Fünfzig rechtsextreme Zeitschriften; Ziele, Inhalte, Taktik / A. Lange. - München : Beck, 1993. - 176 S.

14. Lösche P. Kleine Geschichte der deutschen Parteien / P. Lösche. - Stuttgart : Kohlhammer, 1994. - 222 S.

15. NPD [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.npd.de/>. - 2010.

16. NPD-Materialdienst [Електронний ресурс]. - Режим доступу : www.npd-materialdienst.de. - 2010.

17. Offensiv TV [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.youtube.com/user/offensivTV>. - 2010.

18. Satzung der Nationaldemokratischen Partei Deutschlands (NPD) [Електронний ресурс] : Zugriff über das Universitätsnetz. - Режим доступу : <http://www.redi-bw.de/db/start.php?database=DBWahl2002>.

19. Schmollinger H. W. Die Nationaldemokratische Partei Deutschlands / H. W. Schmollinger // Stöss R. (Hrsg.) Parteien Handbuch. - Opladen : Westdeutscher Verlag, 1984. - S. 1973.

20. Schmollinger H. W. Die Parteien und die Presse der Parteien und Gewerkschaften in Bundesrepublik Deutschland 1945-1974 / H. W. Schmollinger, R. Stöss. - München : Verlag Dokumentation, 1975. - S. 191.

21. Stöss R. (Hrsg.) Parteien Handbuch: d. Parteien d. Bundesrepublik Deutschland, 1945 - 1980. Bd. : 2. FDP bis WAV / R. Stöss. - Opladen : Westdeutscher Verlag, 1984. - 2580 S.

22. Tilman E. Extremistische Medien. Pädagogische und juristische Auseinandersetzung am Beispiel des Rechtsextremismus / E. Tilman. - Bonn : Bundeszentrale für Polit. Bildung, 1984. - 208 S.

A. Yovenko

ORGANIZATIONAL STRUCTURE AND COMPOSITION OF THE NATIONAL DEMOCRATIC PARTY OF GERMANY

Using German sources and research by academics from Germany, the author examines the history of the most notable right-radical political organization in Germany: the National Democratic Party. The article focuses on the party's organizational structure and composition.

Particular attention is paid to the structure of the governing bodies; methods of financing; the party's youth organization, Young National Democrats; and the party press. Individual structures of the party was "Service of order" and press organ of the party was newspaper "Deutsche Stimme".

It is notable that the party is organized on the principles of strong vertical power. During its formation, consolidation and major electoral success, the party and its organizations have the maximum number of members. The party is financed by membership fees, donations, contributions from members of the faction, loans and money refunded after the elections to the Bundestag.

Key words: Right radicalism, Right extremism, National Democratic Party.

© А. Йовенко

Надійшла до редакції 18.10.2012

УДК 930.2(410.1+73)"1939/1949"

"ОСОБЛИВІ" АНГЛО-АМЕРИКАНСЬКІ ВІДНОСИНИ (1939 - 1949): ІСТОРИОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ

ТЕТЯНА КЛИНІНА,

аспірант Донецького національного університету

Стаття присвячена історіографічному огляду англо-американських "особливих" відносин. У роботі аналізуються наукові досягнення зарубіжної та вітчизняної історіографії; виокремлено декілька підходів до розуміння "особливих" відносин, а також робиться наголос на питаннях, які потребують подальшого розгляду.

Ключові слова: "особливі" відносини, США, Велика Британія, зарубіжна, вітчизняна історіографія.

Постановка проблеми та стан її дослідження. Однією з невід'ємних основ сучасного світоустрою є двостороннє співробітництво, й "особливі відносини", які склалися між Сполученими Штатами Америки та Великою Британією наприкінці першої половини ХХ століття, є достатнім тому підтвердженням. Сьогодні ця двостороння співпраця вже є незаперечним фактом сучасного міжнародного життя; вона довела свою значущість складною, продуктивною та неоднозначною сімдесятирічною історією існування. Тому не дивно, що "особливі відносини", які були закладені У. Черчиллем та Т. Рузвельтом у період Другої світової війни та які в міжнародному житті вважаються феноменом, привертають увагу світової спільноти, наукових кіл. Однак опрацювання спеціальної літератури виявило, що незважаючи на наукову значущість та актуальність питання, а також наявність великого обсягу різноманітних досліджень, сутність англо-американського співробітництва в українському науковому колі й досі залишається недостатньо висвітленою та осмисленою.

Відмінною рисою історичної літератури, зокрема, присвяченої "особливим" англо-американським взаємовідносинам, є недостатність узагальнювальних робіт історіографічного характеру. Багато зарубіжних і вітчизняних досліджень, матеріали й висновки яких враховувалися автором при написанні роботи, присвячені огляду літератури або з питань зовнішньої політики Сполучених Штатів та Британії, або з питань міжнародних відносин узагалі. Тим не менше, базовими для дослідження стали роботи, які так чи інакше торкаються питання історіографії англо-американських "особливих" взаємовідносин. Зокрема, це роботи таких американських і британських істориків, як М. Белофф, Е. Ермас, Д. Лінков, В. Кларк, А. Данчев та інші, які намагалися структурувати наукові досягнення з питань англо-американських взаємовідносин та виокремити різні підходи до їх розуміння [1-5]. Аналіз основних напрямків, концепцій та шкіл в американській та британській історіографії зовнішньої політики дали й радянські науковці М. Болховітов та К. Б. Виноградов [6-7].